

KİTÂB-I BEYLİK NASIL BİR ESERDİ?**Zeki KAYMAZ*****Öz**

Türk dilinin kaynakları arasında *Kitâbu Cevâhiru'n-Nahv; Kitâbu'l-Ef'âl; Zahru'l-Mülk fi Nahvi't-Türk; Kitâbu Tuhfetü'l-Melik* gibi adlarını bildiğimiz; ancak kayıp olan eserler vardır. Bunlardan biri de *Kitâb-ı Beylik*'tir. *Kitab-ı Beylik*'in diğer kayıp olan eserlerden ayrılan bir özelliği vardır. Bu da Ebu Hayyân'ın bu kitaptan bazı kayıtları aktarmış olmasıdır. Makalede *Kitâb-ı Beylik*'ten alınan 40 örnek tekrar kontrol edilerek bir araya getirilmiş ve değerlendirilmiştir. Eldeki örneklerden *Kitâb-ı Beylik*'in halis Memluk Kıpçakçasını temsil eden bir eser olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Alaaddin Beylik el-Kıfçaki, *Kitab-ı Beylik*, Memluk Kıpçakçası, Türk dili tarihi.

WHAT KIND OF A WORK WAS “KİTÂB-I BEYLİK”?**Abstract**

There are works in Turkish Language sources as we know *Kitâbu Cevâhiru'n-Nahv; Kitâbu'l-Ef'âl; Zahru'l-Mülk fi Nahvi't-Türk; Kitâbu Tuhfetü'l-Melik* but they are missing. One of them is *Kitâb-ı Beylik*. *Kitâb-ı Beylik* has a feature that distinguishes it self from the other missing works. Ebu Hayyan transferred some of the records. In this article 40 samples from *Kitab-ı Beylik* are reassessed and gathered and evaluated. From the samples, it can be inferred that *Kitab-ı Beylik* is a work that represents Mamluk Kiptchaks Language.

Keywords: Alaaddin Beylik el-Kıfçaki, *Kitab-ı Beylik*, Mamluk Kiptchak, Turkish Language History.

Giriş

Türk dilinin kaynakları arasında Kaşgarlı Mahmud'un *Kitâbu Cevâhirü'n-Nahv fi Lugati't-Türk'ü; Ebû Hayyân'ın Kitâbu'l-Ef'al fi Lisani't-Türk* ve *Zahru'l-Mülk fi Nahvi't-Türk* ile *Ed-Dürretü'l-Mudiyeti't-Türkiyye*'si ve İbni Mühennâ'nın söz ettiği *Nadirü'd-Dehr 'ala Lugati't-Meliki'l-'Asr, Kitabu Tuhfetü'l-Melik* gibi adlarından haberdar olduğumuz ancak kayıp olan eserler vardır. Bu eserlerden biri de *Kitab-ı Beylik*'tir. Cemâleddin Ebu Muhammed Abdullah et-Türki, *Bulgatü'l-Muşâtak fi Lugati't-Türk ve'l-Kıfçak* adlı eserinde faydalandığı iki kitaptan birisinin 'Alaaddin Beylik el-Kıfçaki'nin kitabı olan *El-Envâru'l-Mudi'a* olduğunu belirtir (Zajackowski, 1958, s. XI). Ancak bu eserde *Kitâb-ı Beylik*'ten alıntı yoktur. *Kitab-ı Beylik*'i kaynakları arasında gösteren ve ondan örnekler alan dilci ise Ebu Hayyân'dır. Ebû Hayyân'ın *Kitâbu'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk*'indeki örnekler bizim için değerlidir. Bu örneklerin

* Prof. Dr.; Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Lehçeleri Ana Bilim Dalı, zekikaymaz_19@hotmail.com.

özelliğinden dolayı olsa gerek, S. Gerard Clauson, etimolojik sözlüğünde *Kitâb-ı Beylik*'i müstakil bir eser olarak kabul etmiş ve örnekleri ayrıca değerlendirmiştir. Bu değerlendirme dikkatimizi çektiğinden, *Kitab-ı Beylik*'ten alınan bütün kelime kadrosunun bir araya getirilmesinin ve diğer tarihî Kıpçak metinleriyle karşılaştırılmasının yapılması gerektiği düşünülmüştür.

İşte bu düşünceyle, yazıda *Kitâb-ı Beylik*'ten alınan kelimeler bir araya getirilmiş ve değerlendirilmiştir. Söz konusu tespitler için A. Caferoğlu'nun yayını kullanılmış, gerektiğinde İstanbul Bayezid Umumi Kütüphanesi Veliyüddin Efendi Bölümü'ndeki 2896 numaralı yazma da kullanılmıştır. Ayrıca içerisindeki sayılar A. Caferoğlu'nun *Kitâb al-İdrâk li-lisân al Atrâk* adlı yayını; köşeli araç içindikiler ise Sir Gerard Clauson'un *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish* adlı sözlüğünü göstermektedir.

Kitâb-ı Beylik'ten alınan örnekler şunlardır:

başa (بصا): Arapçadaki 'eyh' edatı gibidir. Yani konuşmanın uzatıldığı hallerde 'daha daha' karşılığında kullanılır. *Kitâb-ı Beylik*'te iki anlamı vardır. Konuşma sırasında ara verildiğinde 'sonra, daha sonra' anlamında başa (بصا) denir. Ayrıca 'aksi takdirde, illa ve dahi' anlamı da vardır. (32) [Cla. 371].

baştı (بصطي): Güreşte gâlip geldi, yıktı. *Kitâb-ı Beylik*'te baştı (بصطي) 'ayağını koydu, bastı'dır. (32) [Cla. 371].

bişik (بيشك): Küçük beşik. *Kitâb-ı Beylik*'te 'yatak'tır. (32) [Cla. 380'de 'beşik' olarak verilmiştir.]

buğra (بُغْرًا): Erkek deve. *Kitâb-ı Beylik*'te buğra (بُغْرًا) 'Acem devesi'dir. (33) [Cla. 318]. Burada yukarıdaki bilgilere ek olarak, buğranın Arapça karşılığı olan بختي buhti'yi Kalkaşendi'nin, Subhu'l-Aşâ adlı eserinin 2. cildinde "Türk devesi" olarak tanımlaması dikkat çekicidir. (Kalkaşendi, 1913, s. 33).

burunduruğ (بُرُنْدُرُق): Huysuz atları tımar ederken sıkıca tutmak için burunlarını sıkmağa yarayan tahta kıskaç, burunduruğ. *Kitâb-ı Beylik*'te burunduğ (بُرُنْدُق) 'deve için kullanılan burunduruğ'tur. (29) [Cla. 348].

buzavu (بُرُو): Buzağı. Buzağı (بُرُو) şeklinde v'li ve ğ'lı olarak da söylenir. *Kitâb-ı Beylik*'te 'geyik yavrusu ve deve yavrusu' anlamındadır. (31) [Cla. 391].

çenderdi (جَنْدَرْدِي): İyice aradı, taradı, sordu. Çenderü sorğıl (جَنْدَرُو صُرْغَل) yani ‘iyice sor’ denir. *Kitâb-ı Beylik*’te çınqardı (جَنْقَرْدِي) ‘iyice aradı, bir konuya iyice vakıf oldu’dur. (46).

çimdidi (چِمْدِيدِي): çimdikledi. ‘Ne çimdersen meni’ (نا چِمْدَرَسَنُ مَنِي) denir. *Kitâb-ı Beylik*’te çimledi (چِمْلَدِي) ‘çimdikledi’dir. (46).

karış (قَرِش): 1. Karış 2. Beddua. Bu sözden karadı (قَرْدِي) ‘beddua etti’dir. Tenri anğa karasun (تَنْرَ اَنْغَا قَرَسُن) denir. *Kitâb-ı Beylik*’te kargadı (قَرْغَدِي) ‘beddua etti’dir. (69) [Cla. 655].

kışğa (قِصْغَا): Kısa. *Kitâb-ı Beylik*’te kışka (قِصْغَا) dır. Türkmençe ise kışa (قِصَا) dır. (72) [Cla. 667].

kizledi (كِرْزَلْدِي): Gizledi. *Kitâb-ı Beylik*’te kizledi (كِرْزَلْدِي) ‘gömdü’dür. (82) [Cla. 760].

konç (قَنْج): Baldırın yukarı kısmındaki et ile onun üzerine giyilmiş mes veya çizme arasındaki boşluk. *Kitâb-ı Beylik*’te konç (قَنْج) ‘bel’dir. (75).

koptı (قُوبْطِي): Dağıldı. toz koptı (طَرْ قُوبْطِي) yani ‘toz dağıldı’ dır. *Kitâb-ı Beylik*’te koptı (قُوبْطُو) ‘yükseldi’dir. (67) [Cla. 580].

könül (كَنْل): Gönül, kalp. *Kitâb-ı Beylik*’te könül (كَنْل) ‘nefis, ruh, can’dır. (85) [Cla. 731].

kulaç (قُلْج): Kulaç, açık iki kol arasındaki mesafe. *Kitâb-ı Beylik*’te kula (قُلَا) dır. (73) [Cla. 618].

kulağ (قُلْج): Kulak. *Kitâb-ı Beylik*’te kulağ (قُلْج) dır. (74) [Cla. 621].

kurşak (قُرْصَق): Karaciğer, *Kitâb-ı Beylik*’te ‘öd, safra’dır. (70) [Cla. 657].

kökevün (كُكُون) At, inek ve benzeri hayvanlara konan büyük sinek benzeri bir kuştur. Hayvanlara eziyet verir, farkedilince de kaçar. *Kitâb-ı Beylik*’te bu kelime ‘eşek arısı’dır. (83)

küniledi (كُنِيلْدِي): Kışkandı, haset etti. *Kitâb-ı Beylik*’te küniledi (كُنِيلْدِي) ‘imrendi’dir. (86) [Cla. 773].

küzen (كُزَن): Sansar. *Kitâb-ı Beylik*’te küzen (كُزَن) ‘koyu renkli bir çeşit sansar, firavun sıçanı’dır. (82) [Cla. 761].

şızdırdı (صِرْزِيدْرْدِي): Ezābe ‘eritti’ dir. *Kitâb-ı Beylik*’te de böyledir. Hocamız Fahreddin “Bu karşılık doğru değildir. Aksine ezābe eritti (أَرْتِي) demektir. Çünkü zābe eridi (أَرْدِي)

demektir. Ancak şız! (صِرْ) ‘fendah’; şızdı (صِرْدِي) ‘nadaha fi nefsihi’ kendi başına şızdı, kendisi olgunlaştı demektir” dedi. (57-58).

Yukarıdaki alıntıda adı geçen Fahreddin adlı kişi, Kahire’de Hüsamiyye Medresesi’nde dersler veren Türk dil bilgini ve fıkıhçısı Fahreddin Divriğî (1233 - 1313)’dir. Ders verdikleri arasında Ebu Hayyân da bulunmaktadır. Ebu Hayyân, *Kitabu'l-İdrak li-lisani'l-Etrak*’i yazarken hocası Fahreddin’den çok faydalandığını belirtir. (İzgi, 1995, s. 83)

taradı (طَرَدِي): Saçlarını taradı. *Kitâb-ı Beylik*’te tarakladı (طَرَقَلْدِي) ‘saç taradı’dır. (62) [Cla. 532].

tayandı (طَيَّنْدِي): Dayandı. *Kitâb-ı Beylik*’te ise tayandı (طَيَّنْدِي) ‘kaydı, sürçtü’dür. (67).

töşek (تُشَكْ): Yere serilen halı; döşek. *Kitâb-ı Beylik*’te töşek (تُشَكْ) ‘kilim’dir. (39) [Cla. 563].

ovdı (اَوْدِي): Parçaladı, ayırdı. *Kitâb-ı Beylik*’te avdu (اَوْدُو) ‘ezdi, toz haline getirdi’dır.(25)

uya (أَيَا): Yuva. *Kitâb-ı Beylik*’te de böyledir. Hocamız Fahreddin ‘**Bunu bilmem ancak yuva (بوا) yı bilirim dedi**’. Bunu y harfinde andık. (27).

yamurtuğa (يَمُرْتُغَا): Yumurta. *Kitâb-ı Beylik*’te kaf ilelidir. Yani yamurtuğa. (98) [Cla. 938].

yaňak (يَنْق): Yanak. *Kitâb-ı Beylik*’te yanag (يَنْعُ) dır. (89) [Cla. 948].

yaptı (يَيْطِي): Örttü ve yaptı, kurdu. *Kitâb-ı Beylik*’te yaptı (يَيْطِي) ‘kapattı’ dır. (90) [Cla. 871].

yemiş (يَمِشْ): Meyve. *Kitâb-ı Beylik*’te ‘ağaçların verdiği ürün’dür. (98) [Cla. 938].

yırttı (يِرْطِي): Yırttı. *Kitâb-ı Beylik*’te de böyledir. (93) [Cla. 939].

yirdi (يِرْدِي): Azıcık yardı. Bundan sıfat olarak kullanılır: yirük tuğaklı (يِرْكُ طُطُقَلُو) yani ‘azıcık yarık dudaklı’ demektir. *Kitâb-ı Beylik*’te yırık (يِرْقُ) şeklinde sıfattır. (92).

yıydı (يَيْدِي): Kokusu yayıldı, koktu. *Kitâb-ı Beylik*’te yıyı (يَيْي) ‘kötü koku’, yıydı (يَيْدِي) denince sadece ‘kötü koktu’dur. Eğer güzel koku kastedilirse tağlu yıyır (يَيْطَلُو يِير) yani ‘tatlı kokar’ denir. (100)

yovlak (يُولُقْ): Anlamı ‘çok’tur. yovlak körlüdür (يُولُقْ كُرْكُلُودُر) yani ‘çok güzeldir’ denir. *Kitâb-ı Beylik*’te yovlak (يُولُقْ) ‘oğlak’tır. Daha önce oğlak (أَغْلُقْ) geçmiştir. (99) [Cla. 84].

yumuşak (يُمُشَقْ): Yumuşak. *Kitâb-ı Beylik*’te ‘gevşek’ anlamındadır. (98) [Cla. 939].

yuy (يُيْ): Yün. *Kitâb-ı Beylik*’te yuy (يُيْ) ‘tüy’dür. (98). [Cla. 941].

yuttı (يُطِّي): Yuttu. *Kitâb-ı Beylik*’te yuttı (يُطِّي) ‘ağızından dışarı attı, tükürdü’dür. (95).

yuv (يُؤْ): Yıka, yu! Geçmiş zamanı yudı (يُؤْدِي)dir. *Kitâb-ı Beylik*’te yuydı (يُؤْدِي) ‘yudu, yıkadı’dır. (90)

bu anı (بُو أَنْطْ): *Kitâbu’l İdrâk*’teki yemin bahsinde, (Türkler) yemin ederlerse yemin ettim gitmeyeceğim karşılığında ‘antiştım barmağa(y)men’ (أَنْطِشْتِم بَرْمَاغَا)‘i gelecek için, ‘barmasmen (بَرْمَسْمَنْ)‘i geniş zaman için, barmadım (بَرْمَدِم)‘ı da geçmiş için söylerler. Üçün (أُجُنْ) kelimesi sebep için olmakla beraber yeminde de kullanılır: Sançar başı için (سَنْجَر بَاشِ أُجُنْ), Sançar közi için (سَنْجَر كُوزِ أُجُنْ), Sançar cānı için (سَنْجَر جَانِي أُجُنْ) denir. Bunların her biri yemin yerine kullanılır. Yapacağım veya yapmayacağım diye yemin edilen şey müspet veya menfi olsun bu yeminlerden sonra söylenir: Sançar közi için Sunkur bardağıdır (سَنْجَر كُوزِي أُجُنْ سَنْقُر بَارْدَاغِي) ve yemin edilen öne alınarak Sunkur bardağıdır Sançar közi için (سَنْقُر بَرْدَاغِي سَنْجَر كُوزِ أُجُنْ) demek de kabildir (Caferoğlu 1931: 146).

Bu bilgiden sonra *Kitâb-ı Beylik*’te ant anlatılır: Beylik, kitabında diyor ki: ‘Ancak bizim memleketimizde bu yemini ederken hiçbir şey kullanılmaz. Aksine birimiz yemin edecek olursa, Kıptî hesabınca ‘yetmiş yemini’nde büktüğü gibi, şehâdet parmağını, başparmağının tırnağına bitişmeyecek şekilde büker ve bu ant (بُو أَنْطْ) filan işi yapmadım yahut yapmam der. Bu şekilde yalan yere yemin etmediği gibi, yeminden sonra da yeminini bozan olmaz. Bu yeminin anlamı ‘Eğer yalan söylüyorsam bunun gibi kambur olayım.’ demektir. (146).

Kitâbu’l İdrak’te ayrıca ant maddesi vardır: anı (أَنْطْ): yemin. Anıştı (أَنْطِشْتِي) denir, yani yemin içti. Anlamı yemin ettidir. (24)

Kitâb-ı Beylik’te de bu yeminin Türkler arasındaki edilme şekli anlatılmaktadır. Burada konunun anlaşılması için Kıptîlerin yemin şekli örnek olarak verilmektedir.

barmama (بَرْمَامَا): *Kitâbu’l İdrâk*’te emrin olumsuzluğu bahsinde teklikte Sançar kelmesün (سَنْجَر كَلْمَسُنْ); çoklukta Sançarlar kelmesünler (سَنْجَر لَر كَلْمَسُنْ لَر); ‘Sançarlar gelmesinler’; ikinci kişide sen kelme (سَنْ كَلْمَا) ‘sen gelme’ örnekleri verildikten sonra bu konuda *Kitâb-ı Beylik*’teki bilgi aktarılır: “Beylik’in kitabına göre ise barmama (بَرْمَامَا) ‘gitme!’;

olturmama (الطَّرْمَامَا) ‘oturmal’, yatmama (يَطْمَامَا) ‘uyuma!’ demektir. Câiz olsa da, böyle denilince ‘Yazıklar olsun sana’ demek gibi tahkir anlamı da eklenmiş olur ”. (133)

Sonuç:

Yazının başlangıcında *Kitâbu Bulgatü'l-Müştak fi Lugati't-Türk ve'l-Kıfçak* adlı eserinde Cemâleddin Ebû Muhammed ‘Abdullah et-Türki’nin *Kitâb-ı Beylik*’ten de faydalandığını belirtmiştik. ‘Abdullah et-Türki kaynaklarıyla ilgili olarak, Alaaddin Beylik el-Kıfçaki’nin *El-Envâru'l-Mudi*’asıyla İmâdeddin Davud b. Ali b. Muhammed el-Varrakî el-Mısırî’nin *Es-Sahîh Mined-Durreti'l-Mudi’a*’sından malzeme aldığını ve bunlara birçok şey eklediğini belirtir. Bu açıklamaya göre *El-Envâru'l-Mudi’a*, yazarının adıyla *Kitâb-ı Beylik* olarak tanınmıştır. Böyle bir kitaba Ebu Hayyân da kayıtsız kalamazdı. Devrinin en önemli dilbilimcisi olan Ebu Hayyân’ın, *Kitâb-ı Beylik*’ten yalnızca bahsetmekle yetinmediği ve eserden yeteri kadar faydalandığı anlaşılmaktadır. *Kitâb-ı Beylik*’teki kelime kadrosuna bakıldığında görülen başlıca fonetik özellik, ortak Türkçe VgV grubunun VvV olmasıdır. buzağu > buzavu ‘buzağı’, kökegün > kökevün ‘at sineği, gögen’ kelimeleri buna örnektir. Bir diğer önemli özellik ise hece başındaki ğ sesinin Oğuz grubunda erimesinin aksine korunmuş olmasıdır. kısğa ‘kısa’ kelimesi buna örnek teşkil etmektedir. *Kitâbu'l İdrâk*’te t ile söylenen bütün kelimelerin aynı zamanda d ile de söylendiği belirtilir. Buna göre d ile söylenenler Türkmenceyi temsil ederken, t ile başlayanlar ise Kıpçakçayı temsil etmektedir. *Kitâb-ı Beylik*’ten alınan örnekler ise t’lidir. Taradı, tayandı, tüşek kelimeleri buna örnektir. Ayrıca Kıpçakçanın özelliği olan -ç- > -ş- sızıcılılaşmasının bir örneği de *Kitâb-ı Beylik*’teki ant içti > anıştı ifadesinde görülmektedir. *Kitâb-ı Beylik*’teki kelimelerin diğer tarihî Kıpçak metinlerindeki karşılıklarının anlam benzerlikleri de aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Kitab-ı Beylik	Kodeks Kumanikus	Tuhfetü’z Zekiyye	Tercüman-ı Türki ve Acemi	Bulgatü’l Müştak	Dürretü’l -Mudiyye	Kavânî -nü’l Külliyye	İrşâdü’l Mülûk	İlman Nüş-şâb
avdu: ezdi, toz haline getirdi							aw-: 1. Hastayı tedavi etmek 2.elle sürtüp ovmak (s.504)	
başa : sonra; illa, dahi	basa/bassa : ve, sonra, daha sonra; lakin (s.52)	basa: illâ (s.148)			basa: ancak, illâ (s.74)			
baş-	bas-:	bas-:	bas-					

:ayağını koymak, basmak	basmak (s.52)	basmak (s.148)	:basmak, ezmek (s.74)					
burunduğ: deve burunduruğ u		burunduğ: burun halkası (s.158)	burunduğ: deve yuları (s.97)					
çınkardı: iyice aradı, bir konuya iyice vakıf oldu				çınkardı: iyice aradı, bir konuya vakıf oldu (s.49)				
kağadı: beddua etti	kağâ-: lanetlemek, beddua etmek (s.194)							
kıska: kısa	kısğa, kıska, kışa: kısa (s.27)	kıska: kısa (s.199)	kıska: kısa (s.118)			kıska: kısa (s.115)		
koptı: yükseldi			kop-: toz koparmak, ayağa kalkmak (s.121)	koptı: toz vb. yük-selmek, kalkmak (s.67)				
könül: nefis, ruh, can	köngül: 1.gönül 2.akıl, bilinç, ruh (s.152)							
kulağ: kulak			kulağ: kulak (s.124)			kulağ: kulak (s.117)		
küniledi: imrendi			künle-: imrenmek (s.126)					
küzen: koyu renkli bir çeşit sansar, firavun faresi		közen: firavun sıçanı (s.209)						
şızdırdı: eritti	sız-: sızmak, akmak, eriyip akmak (s.229)			sızdırdı: eritti (s.73)				
yamurtuğ a: yumurta					yamurtuğ a: yumurta (s.120)			
yaptı: kapattı	yap: kapamak,	yaptı: örttü,					yap-: örtmek,	

	örtmek (s.113)	kapattı (s278)					kapama k (s.618)	
yemiş: ağaçların verdiği ürün	yemiş: ürün, meyve (s.121)		yemiş: 1.yemiş 2.ürün (s.156)					
yumuşak: gevşek	yımşak~ yumşak: zayıf, gevşek (s.133)		yumşak: gevşek (s.159)					yum- şak: gevşe k(s.10 7)
yuy: tüy	yung: 1.yün 2.tüy (s.129)	yüü: tüy (s.290)	yün: tüy, kıl (s.161)					yuy: tüy (s.107)
uya: yuva		uya: yuva (s.290)		uya: yuva (s.54)				
yuy-: yıkamak	yu-/yuw-: yıkamak, temizlemek (s. 128)		yuy-: 1.yıkanmak 2.yıkamak, temizlemek (s.110)					

Buzavu ‘buzağı’, kısğa ‘kısa’, kökevün ‘at sineği, göğen’ gibi örneklerden ve özellikle antla ilgili olarak yapılan açıklamalardan *Kitâb-ı Beylik*’in Memluk Kıpçakçasının dil özelliklerini yansıttığına, içeriğinde Mısır sahası Türkçesine ait daha birçok bilginin olduğuna şüphe yoktur. Bazı taşların özelliklerine ait Arapça bir risalesi de bulunan Alaaddin Beylik el-Kıfçaki’nin *Kitab-ı Beylik*’i, adını bildiğimiz ancak bulunamayan diğer eserlere göre daha fazla bilgi sahibi olduğumuz bir eser özelliğini taşımaktadır. Buna göre de Alaaddin Beylik el-Kıfçaki 13. yüzyılın önde gelen dilcilerinden biri olarak görülmelidir.

Kaynaklar

- Ahmed b. Ali El-Kalkaşendi, (1913). *Subhu’l-aşâ fi sına’ati’l-inşâ*. 2, Kahire: Matba’atü’l-Emiriyye.
- Atalay, B. (1945). *Et-tuhfet-üz-zekiyye fi’l-lûgat-it-türkiyye*. İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Caferoğlu, A. (1931). *Abû hayyân kitâb al-İdrâk li-lisân al-atrâk*. İstanbul: Evkaf Matbaası.
- Caferoğlu, A. (1974). *Türk dili tarihi II*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak.Yayınları.
- Clauson, S. G. (1972). *An etymological dictionary of pre-thirteenth-century turkish*. Oxford: at the clarendon press.
- Drimba, V. (2000). *Codex comanicus, édition diplomatique avec fac-similés*. Bucarest: Editura Enciclopedică.

- Grønbech, K. (1942), *Komanisches wörterbuch türkischer wortindex zu codex cumanicus*. Kopenhagen: Einar Munksgaard.
- İzgi, C. (1995). Fahreddin divriği. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 12, 82 - 83.
- Karamanlıoğlu, A. F. (1989). *Seyf-i sarâyî gülistan tercümesi (kitâb gülistân bi't-türki)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Karamanlıoğlu, A. F. (1994). *Kıpçak türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Öztopçu, K. (2002). *Kitab fi 'ilm an-nuşşab memluk kıpçakçasıyla 14. yüzyılda yazılmış bir okçuluk kitabı*. İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları.
- Özyetkin, A. M. (2001). *Ebû hayyân kitâbu'l-idrâk li lisani'l-etrâk, fül: tarihi-karşılaştırmalı bir gramer ve sözlük denemesi*. Ankara: Köksav.
- Ramazan, A. (1992). *Levhü'z zabt fi 'ilmi hisabi'l kipt. Mecelletü'l-Mahtutatu'l-Arabiyye*. 36, 138 - 199.
- Toparlı, R. (1992). *İrşâdü'l-müluk ve'-selâtin*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R. (2003). *Ed-dürretü'l-Mudiyye fi'l-lugati't-türkiyye*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R. (vd.) (2000). *Kitâb-ı mecmû-ı tercümân-ı türki ve acemî ve mugali*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Toparlı, R.(vd.) (1999). *El-kavânîni'l-küllîyye li-zabti'l-lügati't-türkiyye*. Ankara: Türk Dil Kurumu
- Zajackowski, A. (1954). *Słownik arabsko-kıbczacki z okresu państwa mameluckiego bulğat al-muštâq fi luğat at-turk wa-l-qifzâq. cześć II.verba*. Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zajackowski, A. (1958). *Vocabulaire arabe-kiptchak de l'époque de l'état mamelouk bulğat al-muštâk fi luğat at-turk wa-l-qifzâk I. Ére partie le nom*. Warszawa: Panstwowe Wydawnictwo Naukowe.